

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૯] ૧ એસ.સી.આર. ૨૭૦

હરિયાણા સરકાર પીડબલ્યુડી હરિયાણા (બી એન્ડ આર) શાખા

વિરુદ્ધ

મેસર્સ જી. એફ. ટોલ રોડ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ અને અન્ય

(સિવિલ અપીલ નં. ૨૭/૨૦૧૯)

જાન્યુઆરી ૦૩, ૨૦૧૯

[અભય મનોહર સપ્રે અને ઈન્દુ મલ્હોત્રા, ન્યાયમૂર્તિઓ]

આર્બિટ્રેશન એન્ડ કોન્સિલિએશન એક્ટ, ૧૯૯૬ – કલમો ૧૫, ૧૫(૨)

– લવાદના અધિકારક્ષેત્ર/મેન્ડેટની સમાપ્તિ અને અવેજી લવાદની નિમણૂક –
સરકારી કામનો કરાર – પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદ – કરારમાં વિવાદ નિવારણ કલમ
અનુસાર લવાદનું નામાંકન – ઈન્ડિયન કાઉન્સિલ ઓફ આર્બિટ્રેશન
(આઈસીએ) એ રાજ્ય દ્વારા નામાંકિત લવાદ સામે વાંધો ઉઠાવ્યો કે રાજ્યના
નિવૃત્ત કર્મચારી હોવાથી, તેમની પ્રામાણિકતા અને નિષ્પક્ષતા શંકાસ્પદ છે –

રાજ્યે અવેજી લવાદની નિમણૂક કરવા માટે ૩૦ દિવસનો સમય માંગ્યો – તે દરમિયાન, આઈસીએ દ્વારા રાજ્ય વતી એક નામાંકિત લવાદની તેમજ પ્રિસાઈડિંગ લવાદની નિમણૂક કરવામાં આવી – ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ સમક્ષ કલમ ૧૫ હેઠળ અરજી દાખલ કરીને તેમજ કલમ ૧૬ હેઠળ લવાદ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ વાંધો ઉઠાવીને રાજ્ય દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો – ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ ટ્રિબ્યુનલની રચના થઈ ગઈ હોવાથી અરજી ટકી શકે તેવી ન હોવાનું ઠેરવ્યું – હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિવિઝન પિટિશન – ફગાવી દેવામાં આવી – અપીલ પર, ઠેરવ્યું: હાઈકોર્ટ કલમ ૧૫(૨) ની નોંધ લેવામાં નિષ્ફળ રહી જે જોગવાઈ કરે છે કે જેને બદલવામાં આવી રહ્યા છે તે લવાદની નિમણૂક માટે લાગુ પડતા નિયમો અનુસાર અવેજી લવાદની નિમણૂક થવી જોઈએ – રાજ્ય દ્વારા વિનંતી કરાયેલ ૩૦ દિવસની મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં આઈસીએ રાજ્ય વતી નામાંકિત લવાદની નિમણૂક પર અધિકારક્ષેત્ર હડપ કરી શક્યું ન હોત – આઈસીએ દ્વારા રાજ્ય વતી નામાંકિત લવાદની નિમણૂક અયોગ્ય અને ખુદ આઈસીએ ના નિયમો વિરુદ્ધ હતી – રાજ્ય દ્વારા નામાંકિત લવાદ અંગે ઉઠાવવામાં આવેલ પૂર્વગ્રહની વાજબી આશંકાનો વાંધો સંપૂર્ણપણે અયોગ્ય અને અપ્રમાણિત હતો – આમ, હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ હુકમ રદ કરવામાં આવે છે – બંને પક્ષકારો વચ્ચેની પરસ્પર સંમતિના આધારે, કરારમાંથી ઉદ્ભવતા વિવાદોના નિર્ણય માટે ન્યાયમૂર્તિ એસ.એસ. નિશ્ચર (નિવૃત્ત) ની એકમાત્ર લવાદ તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવે છે.

અપીલનો નિકાલ કરતાં, કોર્ટે

ઠેરવ્યું: ૧.૧ આબિટ્રેશન એન્ડ કોન્સિલિએશન એક્ટ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૧૫ હેઠળની અરજી પર વિચાર કરતી વખતે હાઇકોર્ટ આ કાયદાની કલમ ૧૫(૨) ની જોગવાઈઓની નોંધ લેવામાં નિષ્ફળ રહી. કલમ ૧૫(૨) જોગવાઈ કરે છે કે જે લવાદને બદલવામાં આવી રહ્યા છે તેમની નિમણૂક માટે લાગુ પડતા નિયમો અનુસાર અવેજી લવાદની નિમણૂક થવી જોઈએ. આનો અર્થ એ થશે કે અવેજી લવાદની નિમણૂક પ્રારંભિક તબક્કે મૂળ કરારમાં અપનાવવામાં આવેલી સમાન પ્રક્રિયા અનુસાર હોવી જોઈએ. કલમ ૧૫(૨) ની જોગવાઈઓ જરૂરી બનાવે છે કે જ્યારે લવાદનો આદેશ કાં તો તેમના હોદ્દા પરથી રાજીનામું આપવાથી, અથવા પક્ષકારો દ્વારા કરાર અનુસાર, અથવા કોઈપણ કારણસર સમાપ્ત થાય છે, ત્યારે અવેજી લવાદની નિમણૂક તે લવાદની નિમણૂક માટે લાગુ પડતા નિયમો અનુસાર કરવામાં આવશે જેને બદલવામાં આવી રહ્યા છે. [પેરા ૩.૧, ૩.૨] [૨૭૬-એફ-એચ; ૨૭૭-સી]

૧.૨ કરારની કલમ ૩૯.૨.૨. સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે દરેક પક્ષ એક લવાદને નામાંકિત કરશે અને ત્રીજા લવાદની નિમણૂક આઈસીએ ના નિયમો અનુસાર કરવામાં આવશે. [પેરા ૩.૩] [૨૭૭-સી-ડી]

૧.૩ આઈસીએ દ્વારા પ્રથમ નામાંકન સામે વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યા પછી, અપીલકર્તા-રાજ્યે અન્ય નામાંકિત લવાદની નિમણૂક કરવા માટે ૩૦ દિવસનો સમય માંગ્યો હતો. આઈસીએ એ ૩૦ દિવસનો સમયગાળો આપવાનો ઈનકાર કર્યો હતો અને તેના બદલે અપીલકર્તા-રાજ્ય વતી લવાદની નિમણૂક

કરી દીધી હતી. જો અપીલકર્તા-રાજ્યનો ખાલી જગ્યા ભરવાનો કોઈ ઈશાદો ન હોત તો જ આઈસીએ આ ખાલી જગ્યા ભરી શક્યું હોત. અરજદાર દ્વારા વિનંતી કરાયેલ ૩૦ દિવસની મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં આઈસીએ રાજ્ય વતી નામાંકિત લવાદની નિમણૂક પર અધિકારક્ષેત્ર હડપ કરી શક્યું ન હોત. આઈસીએ દ્વારા અપીલકર્તા-રાજ્ય વતી નામાંકિત લવાદની નિમણૂક અયોગ્ય અને ખુદ આઈસીએ ના નિયમો વિરુદ્ધ હતી. [પેરા ૩.૪, ૩.૫] [૨૭૭-ઈ-જી]

૧.૪ ૧૯૯૬ નો કાયદો ભૂતપૂર્વ કર્મચારીને લવાદ તરીકે કામ કરવા માટે અયોગ્ય ઠેરવતો નથી, શરતે કે તેમની સ્વતંત્રતા અને નિષ્પક્ષતા અંગે કોઈ વાજબી શંકા ન હોય. લવાદ ૧૦ વર્ષ કરતાં વધુ સમય પહેલાં હરિયાણા રાજ્યની સેવામાં હતા તે હકીકત, પૂર્વગ્રહના આક્ષેપને સ્પષ્ટપણે અસમર્થનીય બનાવે છે. [પેરા ૩.૯] [૨૭૮-એફ-જી]

૧.૫ પ્રસ્તુત કેસ સુધારા પહેલાંના ૧૯૯૬ ના કાયદા દ્વારા સંચાલિત છે. ૨૦૧૫ ના સુધારા કાયદા મુજબ પણ જેણે ૧૯૯૬ ના કાયદામાં પાંચમી અનુસૂચિ દાખલ કરી છે જેમાં એવા સંજોગો અસ્તિત્વમાં છે કે કેમ જે લવાદની સ્વતંત્રતા અથવા નિષ્પક્ષતા અંગે વાજબી શંકાઓ પેદા કરે છે તે નક્કી કરવા માટેના આધારો સમાવિષ્ટ છે. પાંચમી અનુસૂચિની એન્ટ્રી ૧ અને સાતમી અનુસૂચિ એકસમાન છે. આ એન્ટ્રી દર્શાવે છે કે જે વ્યક્તિ પક્ષકાર સાથે કર્મચારી, સલાહકાર અથવા એડવાઈઝર તરીકે સંબંધિત હોય, તે લવાદ તરીકે કામ કરવા માટે અયોગ્ય છે. "છે" શબ્દ દર્શાવે છે કે આ રીતે નામાંકિત વ્યક્તિ

ત્યારે જ અયોગ્ય ઠરે છે જો તે પક્ષકારોમાંથી કોઈ એકના વર્તમાન/ચાલુ કર્મચારી, કન્સલ્ટન્ટ અથવા સલાહકાર હોય. જે લવાદ પક્ષકાર સાથે "અન્ય કોઈપણ" ભૂતકાળના અથવા વર્તમાન "વ્યવસાયિક સંબંધ" ધરાવતા હોય તેઓ પણ અયોગ્ય છે. એન્ટ્રી ૧ માં વપરાયેલ શબ્દ "અન્ય", કર્મચારી, સલાહકાર અથવા એડવાઈઝર સિવાયના સંબંધને સૂચવે છે. "અન્ય" શબ્દનો ઉપયોગ ભૂતપૂર્વ કર્મચારીઓનો સમાવેશ કરવા માટે એન્ટ્રીનો દાયરો વિસ્તૃત કરવા માટે થઈ શકતો નથી. [પેરા ૩.૧૦] [૨૭૮-જી-એચ; ૨૭૯-બી-ડી]

૧.૬ આઈસીએ એ માત્ર એક આક્ષેપ કર્યો હતો કે નામાંકિત લવાદ અપીલકર્તા-રાજ્યના નિવૃત્ત કર્મચારી હતા અને તેથી તેઓ સ્વતંત્ર અને નિષ્પક્ષ રહેશે નહીં. ઉઠાવવામાં આવેલ પૂર્વગ્રહની વાજબી આશંકાનો વાંધો સંપૂર્ણપણે અયોગ્ય અને અપ્રમાણિત હતો, ખાસ કરીને જ્યારે નામાંકિત લવાદ ૧૦ વર્ષ કરતાં વધુ સમય પહેલાં રાજ્યના ભૂતપૂર્વ કર્મચારી હતા. તેથી સામાવાળાઓની આશંકા અયોગ્ય હતી કારણ કે પૂર્વગ્રહ માટે લાગુ કરવાની કસોટી એ છે કે શું સંજોગો એવા છે કે જે નિષ્પક્ષ અને માહિતગાર વ્યક્તિને એવા નિષ્કર્ષ પર દોરી જાય કે લવાદ વાસ્તવમાં પક્ષપાતી હતા. આ બાબત તેમને લવાદ તરીકે કામ કરવા માટે અયોગ્ય ઠેરવતી નથી. પૂર્વગ્રહના માત્ર આક્ષેપો એ લવાદને હટાવવા માટેનું કારણ નથી. વધુમાં, ૨૦૧૫ ના સુધારા કાયદા પહેલાં નિમણૂક કરવામાં આવી હતી જ્યારે પાંચમી અનુસૂચિ દાખલ કરવામાં આવી નહોતી. તેથી, આઈસીએ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ વાંધો તે આધારે પણ અસમર્થનીય હતો. હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલ ચુકાદો રદ કરવામાં આવે છે. [પેરા ૩.૧૧,

૩.૧૨] [૨૭૯-ઈ-જી]

૧.૭ દલીલોના સમાપન દરમિયાન, બંને પક્ષકારોના વકીલો કન્સેશન કરારમાંથી ઉદ્ભવતા વિવાદોના નિર્ણય માટે જસ્ટિસ એસ.એસ. નિજ્જર (નિવૃત્ત) ની એકમાત્ર લવાદ તરીકે નિમણૂક કરવા પરસ્પર સંમત થયા હતા. આઈસીએ નિયમો હેઠળ રચાયેલ ત્રણ સભ્યોની લવાદ ટ્રિબ્યુનલનો આદેશ સમાપ્ત કરવામાં આવે છે. એકમાત્ર લવાદ અગાઉ રચાયેલી લવાદ ટ્રિબ્યુનલના અનુસંધાનમાં આગળ વધશે. [પેરા ૪] [૨૭૯-એચ; ૨૮૦-એ-સી]

એસીસી લિ. વિરુદ્ધ ગ્લોબલ સિમેન્ટ્સ લિ. (૨૦૧૨) ૭ એસસીસી ૭૧ : [૨૦૧૨] ૬ એસસીઆર ૨૧૫ – સંદર્ભિત.

લોકાબેલ લિ. વિરુદ્ધ બેફિલ્ડ પ્રોપર્ટીઝ ૨૦૦૦ (૧) ઓલ ઈઆર ૬૫; રી મેડિકામેન્ટ્સ એન્ડ રિલેટેડ ક્લાસીસ ઓફ ગુડ્સ (નં. ૨) ૨૦૦૨ (૧) ઓલ ઈઆર ૪૬૫ – સંદર્ભિત.

કેસ લો સંદર્ભ:

[૨૦૧૨] ૬ એસસીઆર ૨૧૫ સંદર્ભિત પેરા ૩.૨

સિવિલ અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: સિવિલ અપીલ નં. ૨૭/૨૦૧૯.

સી.આર. નં. ૩૨૭૯/૨૦૧૭ (ઓ એન્ડ એમ) માં ચંદીગઢ ખાતેની પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના તા. ૦૧.૦૩.૨૦૧૮ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

અપીલકર્તા તરફથી: હેમંત ગુપ્તા, એએજી, સુશ્રી સુનાક્ષી ગુપ્તા, આલોક

શર્મા, સંજય કુમાર વિસેન, એડવોકેટ્સ.

સામાવાળાઓ તરફથી: ગોપાલ જૈન, પરિષ્ઠ એડવોકેટ, સલીમ
ઈનામદાર, હસન મુર્તઝા, આદિત્ય પાંડા, રવિ સહગલ, પ્રબલ મેહરોત્રા, મેસર્સ
ખેતાન એન્ડ કંપની, એડવોકેટ્સ.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ ઇન્દુ મલ્હોત્રા દ્વારા આપવામાં આવેલ.

પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

૧. પ્રસ્તુત સિવિલ અપીલ અપીલકર્તા – હરિયાણા રાજ્ય દ્વારા સી.આર.
નં. ૩૨૭૯/૨૦૧૭ માં ચંદીગઢ ખાતેની પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટ દ્વારા
પસાર કરવામાં આવેલ તા. ૦૧.૦૩.૨૦૧૮ ના હુકમને પડકારવા માટે દાખલ
કરવામાં આવી છે.

૨. પ્રસ્તુત અપીલ દાખલ કરવા તરફ દોરી જતી હકીકતલક્ષી બાબતો
ટૂંકમાં નીચે મુજબ છે:

૨.૧. તા. ૧૨.૧૨.૨૦૦૮ ના રોજ અપીલકર્તા – રાજ્યે સામાવાળા નં.
૧ – મેસર્સ જી. એફ. ટોલ રોડ પ્રા. લિ. ને બીઓટી (બાંધો, ચલાવો અને
સોંપો) ધોરણે ગુડગાંવ-ફરીદાબાદ રોડ અને બલ્લભગઢ-સોહના રોડના
બાંધકામ, સંચાલન અને જાળવણી માટેના કામના કરારના અમલીકરણ માટે
સ્વીકૃતિ પત્ર (લેટર ઓફ એક્સેપ્ટેન્સ) જારી કર્યો હતો.

૨.૨. પક્ષકારો વચ્ચે તા. ૩૧.૦૧.૨૦૦૯ ના રોજ એક કન્સેશન કરાર

કરવામાં આવ્યો હતો. બાંધકામનો સમયગાળો તા. ૩૧.૦૫.૨૦૦૯ થી ૨૪ મહિનાનો હતો. સદરહુ કરારમાં વિવાદ નિવારણ કલમ સમાવિષ્ટ હતી જે નીચે મુજબ દર્શાવવામાં આવી છે:

"૩૯.૨ મધ્યસ્થતા

૩૯.૨.૧. કોઈપણ વિવાદ, જેનો કલમ ૩૯.૧ માં જોગવાઈ કર્યા મુજબ સૌહાર્દપૂર્ણ રીતે ઉકેલ ન આવે, તે નીચેની કલમ ૩૯.૨.૨. ની પેટા-કલમ (બી) અનુસાર નિમાયેલ લવાઈ બોર્ડ દ્વારા મધ્યસ્થતાના સંદર્ભ દ્વારા આખરી રીતે નક્કી કરવામાં આવશે. આવી મધ્યસ્થતા ઇન્ડિયન કાઉન્સિલ ઓફ આર્બિટ્રેશનના આર્બિટ્રેશન નિયમો અનુસાર યોજવામાં આવશે અને તે મધ્યસ્થતા અધિનિયમની જોગવાઈઓને આધીન રહેશે. ૩૯.૨.૨. ત્રણ લવાઈઓનું બોર્ડ રહેશે જેમાંથી દરેક પક્ષ એક લવાઈ પસંદ કરશે અને ત્રીજા લવાઈની નિમણૂક ઇન્ડિયન કાઉન્સિલ ઓફ આર્બિટ્રેશનના આર્બિટ્રેશન નિયમો અનુસાર કરવામાં આવશે."

(ભારપૂર્વક ઉમેરેલ)

૨.૩. કરારના અમલ દરમિયાન, પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદો ઊભા થયા. સામાવાળા નં. ૧ – મેસર્સ જી. એફ. ટોલ રોડ પ્રા. લિ. એ સામાવાળા નં. ૨ – ઇન્ડિયન કાઉન્સિલ ઓફ આર્બિટ્રેશન ("આઈસીએ") ને સંબોધિત તા. ૩૦.૦૩.૨૦૧૫ ના પત્ર દ્વારા મધ્યસ્થતા કલમ લાગુ કરી અને આઈસીએ ને મધ્યસ્થતા કાર્યવાહી શરૂ કરવા વિનંતી કરી. તા. ૦૫.૦૫.૨૦૧૫ ના રોજ,

સામાવાળા નં. ૧ – મેસર્સ જી. એફ. ટોલ રોડ પ્રા. લિ. એ નિવૃત્ત એન્જિનિયર-
ઈન-ચીફ – શ્રી સુરજીત સિંહને તેમના નામાંકિત લવાદ તરીકે નિયુક્ત કર્યા.
અત્રેના અપીલકર્તા – રાજ્યે પણ તા. ૦૮.૦૬.૨૦૧૫ ના પત્ર દ્વારા એક નિવૃત્ત
એન્જિનિયર-ઈન-ચીફ શ્રી એમ.કે. અગ્રવાલને તેમના નામાંકિત લવાદ તરીકે
નિયુક્ત કર્યા.

૨.૪. સામાવાળા નં. ૨ – આઈસીએ એ તા. ૦૩.૦૮.૨૦૧૫ ના પત્ર
દ્વારા અપીલકર્તા – રાજ્ય દ્વારા નામાંકિત લવાદ સામે એવા આધાર પર વાંધો
ઉઠાવ્યો કે તેઓ રાજ્યના નિવૃત્ત કર્મચારી હતા, અને લવાદ તરીકે કાર્ય કરવા
માટે તેમની પ્રામાણિકતા અને નિષ્પક્ષતા અંગે વાજબી શંકાઓ હોઈ શકે છે.
સામાવાળા નં. ૨ – આઈસીએ એ રાજ્યને તેના નામાંકન પર પુનર્વિચાર
કરવાની સલાહ આપી.

અપીલકર્તા – રાજ્યે સામાવાળા નં. ૨ – આઈસીએ દ્વારા ઉઠાવવામાં
આવેલ વાંધાનું એવા આધારે ખંડન કર્યું કે એવો કોઈ નિયમ નથી કે જે ભૂતપૂર્વ
કર્મચારીને લવાદ બનતા અટકાવે, અને તેમની નિષ્પક્ષતા અંગે કોઈ વાજબી
શંકા હોઈ શકે નહીં કારણ કે નામાંકિત લવાદ ૧૦ વર્ષ કરતાં વધુ સમય પહેલાં
નિવૃત્ત થયા હતા.

તા. ૨૪.૦૮.૨૦૧૫ ના રોજ, સામાવાળા નં. ૧ – મેસર્સ જી. એફ. ટોલ
રોડ પ્રા. લિ. એ અપીલકર્તાના નામાંકિત લવાદ – શ્રી એમ.કે. અગ્રવાલની
સ્વતંત્રતા અને નિષ્પક્ષતા અંગે વાંધો ઉઠાવ્યો. સામાવાળા નં. ૨ – આઈસીએ

એ સદરહુ વાંધો અપીલકર્તા – રાજ્યને મોકલ્યો.

૨.૫. સામાવાળા નં. ૨ – આઈસીએ એ તેના તા. ૩૦.૧૦.૨૦૧૫ ના પત્ર દ્વારા પુનરોચ્ચાર કર્યો કે તે નિશ્ચિતપણે સ્થાપિત થયું છે કે શ્રી એમ.કે. અગ્રવાલનો ભૂતપૂર્વ કર્મચારી તરીકે અપીલકર્તા – રાજ્ય સાથે સીધો સંબંધ હતો, જે વિવાદના ન્યાયનિર્ણયમાં તેમની સ્વતંત્રતા અને નિષ્પક્ષતા અંગે વાજબી શંકાઓ ઊભી કરી શકે છે. સામાવાળા નં. ૨ – આઈસીએ એ જણાવ્યું કે તે શ્રી એમ.કે. અગ્રવાલના સ્થાને લવાદની નિમણૂક કરવાની પ્રક્રિયામાં છે અને તેનો નિર્ણય અપીલકર્તાને જણાવવામાં આવશે.

૨.૬. તેના જવાબમાં, અપીલકર્તા – રાજ્યે તા. ૧૬.૧૧.૨૦૧૫ ના પત્ર દ્વારા સામાવાળા નં. ૨ – આઈસીએ ને અવેજી લવાદની નિમણૂક કરવા માટે ૩૦ દિવસની મુદત આપવા વિનંતી કરી.

તે દરમિયાન, સામાવાળા નં. ૨ – આઈસીએ એ તેના તા. ૨૩.૧૧.૨૦૧૫ ના પત્ર દ્વારા અપીલકર્તા – રાજ્યને જાણ કરી કે તેણે અપીલકર્તા વતી એક નામાંકિત લવાદ તેમજ પ્રિસાઈડિંગ લવાદની નિમણૂક કરી દીધી છે.

૨.૭. સામાવાળા નં. ૨ – આઈસીએ દ્વારા નામાંકિત લવાદની કરવામાં આવેલી નિમણૂકથી નારાજ થઈને, અપીલકર્તા – રાજ્યે ચંદીગઢ ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ સમક્ષ આર્બિટ્રેશન એન્ડ કોન્સિલિએશન એક્ટ, ૧૯૯૬ ("કાયદો") ની કલમ ૧૫ હેઠળ એવા આધાર પર અરજી દાખલ કરી કે લવાદી ટ્રિબ્યુનલની રચના

ગેરકાનૂની, મનસ્વી અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો વિરુદ્ધ હતી.

૨.૮. અપીલકર્તા – રાજ્યે અધિકારક્ષેત્રના મુદ્દા પર કલમ ૧૬ હેઠળ આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પણ વાંધો ઉઠાવ્યો હતો.

તા. ૦૮.૧૨.૨૦૧૬ ના રોજ, લવાઈ ટ્રિબ્યુનલે આદેશ આપ્યો કે તે કાયદાની કલમ ૧૬ હેઠળના વાંધાની સુનાવણી કરશે નહીં, અને ચંદીગઢ ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટના નિર્ણયની રાહ જોશે.

૨.૯. ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટે તેના તા. ૨૭.૦૧.૨૦૧૭ ના હુકમ દ્વારા ઠેરવ્યું કે અરજી ટકી શકે તેવી નથી, કારણ કે લવાઈ ટ્રિબ્યુનલની રચના થઈ ચૂકી છે, અને કલમ ૧૬ હેઠળનો વાંધો ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ તેના પોતાના અધિકારક્ષેત્ર પર નિર્ણય લેવા માટે ઉઠાવવો જોઈએ.

૨.૧૦. તા. ૨૭.૦૧.૨૦૧૭ ના હુકમથી નારાજ થઈને, અપીલકર્તા – રાજ્યે પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટ, ચંદીગઢ સમક્ષ સિવિલ રિવિઝન પિટિશન નં. ૩૨૭૯/૨૦૧૭ દાખલ કરી.

૨.૧૧. પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજે તા. ૦૧.૦૩.૨૦૧૮ ના વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા સિવિલ રિવિઝન પિટિશન એવા આધાર પર ફગાવી દીધી કે અપીલકર્તા – રાજ્ય લવાઈ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ કલમ ૧૬ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો મુદ્દો ઉઠાવી શકે છે.

વધુમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે એવી પરિસ્થિતિમાં જ્યાં

પક્ષકારોમાંથી કોઈ એક દ્વારા લવાદના નામાંકન અંગે વાંધો ઉઠાવવામાં આવે છે, અને અવેજી લવાદની નિમણૂકની પદ્ધતિ અંગે કરાર મૌન હોય, ત્યારે લાગુ પડતા નિયમો તે સંસ્થાના રહેશે કે જેના હેઠળ મધ્યસ્થતા યોજવામાં આવે છે. તેથી, વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, આઈસીએ નિયમોના નિયમ ૨૫ અને ૨૭ લાગુ પડશે.

૨.૧૨. વાદગ્રસ્ત ચુકાદો પસાર થયા પછી, અપીલકર્તા – રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી કલમ ૧૬ હેઠળની અરજી લવાદી ટ્રિબ્યુનલના તા. ૧૨.૦૫.૨૦૧૮ ના અસ્પષ્ટ/કારણ વગરના હુકમ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

૨.૧૩. તા. ૦૧.૦૩.૨૦૧૮ અને ૧૨.૦૫.૨૦૧૮ ના હુકમોથી નારાજ થઈને, અપીલકર્તા – રાજ્યે પ્રસ્તુત પિટિશન દાખલ કરી છે.

૩. અમે બંને પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે, અને દલીલોનું અવલોકન કર્યું છે.

૩.૧. કલમ ૧૫ હેઠળની અરજી પર વિચાર કરતી વખતે હાઈકોર્ટ કાયદાની કલમ ૧૫(૨) ની જોગવાઈઓની નોંધ લેવામાં નિષ્ફળ રહી.

કલમ ૧૫(૨) જોગવાઈ કરે છે કે જેને બદલવામાં આવી રહ્યા છે તે લવાદની નિમણૂક માટે લાગુ પડતા નિયમો અનુસાર અવેજી લવાદની નિમણૂક થવી જોઈએ. આનો અર્થ એ થશે કે અવેજી લવાદની નિમણૂક પ્રારંભિક તબક્કે

મૂળ કરારમાં અપનાવવામાં આવેલી સમાન પ્રક્રિયા અનુસાર હોવી જોઈએ.

કાયદાની કલમ ૧૫(૨) નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૧૫. લવાદના મેન્ડેટની સમાપ્તિ અને અવેજીકરણ.—

(૧)

(૨) જ્યાં લવાદનો આદેશ/મેન્ડેટ સમાપ્ત થાય છે, ત્યાં અવેજી લવાદની નિમણૂક તે લવાદની નિમણૂક માટે લાગુ પડતા નિયમો અનુસાર કરવામાં આવશે જેને બદલવામાં આવી રહ્યા હતા."

(ભારપૂર્વક ઉમેરેલ)

૩.૨. કલમ ૧૫(૨) ની જોગવાઈઓ જરૂરી બનાવે છે કે જ્યારે કોઈ લવાદનો આદેશ કાં તો તેમના હોદ્દા પરથી ખસી જવાથી, અથવા પક્ષકારો દ્વારા કરાર અનુસાર, અથવા કોઈપણ કારણસર સમાપ્ત થાય છે, ત્યારે અવેજી લવાદની નિમણૂક તે લવાદની નિમણૂક માટે લાગુ પડતા નિયમો અનુસાર કરવામાં આવશે જેને બદલવામાં આવી રહ્યા છે.

આ કોર્ટે એસીસી લિ. વિરુદ્ધ ગ્લોબલ સિમેન્ટ્સ લિ. ૧ માં ઠેરવ્યું હતું કે મૂળ લવાદની નિમણૂક માટે પક્ષકારો દ્વારા સંમત થયેલી પ્રક્રિયા અવેજી લવાદની નિમણૂક માટે પણ સમાન રીતે લાગુ પડે છે, ભલે કરારમાં ખાસ કરીને આવી જોગવાઈ ન કરવામાં આવી હોય.

૩.૩. વર્તમાન કેસમાં, કરારની કલમ ૩૯.૨.૨. સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે

છે કે દરેક પક્ષ એક લવાદને નામાંકિત કરશે, અને ત્રીજા લવાદની નિમણૂક આઈસીએ ના નિયમો અનુસાર કરવામાં આવશે.

૩.૪. અપીલકર્તા – રાજ્યે તા. ૧૬.૧૧.૨૦૧૫ ના પત્ર દ્વારા પ્રથમ નામાંકન સામે આઈસીએ દ્વારા વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યા પછી, અન્ય નામાંકિત લવાદની નિમણૂક કરવા માટે ૩૦ દિવસનો સમય માંગ્યો હતો. આઈસીએ એ ૩૦ દિવસનો સમયગાળો આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો, અને તેના બદલે અપીલકર્તા – રાજ્ય વતી લવાદની નિમણૂક કરી દીધી હતી. જો અપીલકર્તા – રાજ્યનો ખાલી જગ્યા ભરવાનો કોઈ ઇરાદો ન હોત તો જ આઈસીએ આ ખાલી જગ્યા ભરી શક્યું હોત. અરજદાર દ્વારા વિનંતી કરાયેલ ૩૦ દિવસની મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં આઈસીએ રાજ્ય વતી નામાંકિત લવાદની નિમણૂક પર અધિકારક્ષેત્ર હડપ કરી શક્યું ન હોત.

૩.૫. આઈસીએ દ્વારા અપીલકર્તા – રાજ્ય વતી નામાંકિત લવાદની નિમણૂક અયોગ્ય અને ખુદ આઈસીએ ના નિયમો વિરુદ્ધ હતી.

૩.૬. રાજ્યના નામાંકિત તરીકે શ્રી એમ.કે. અગ્રવાલની નિમણૂક અંગે આઈસીએ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ વાંધો સંપૂર્ણપણે અયોગ્ય અને ૧૯૯૬ ના કાયદાની જોગવાઈઓ વિરુદ્ધ હતો.

૩.૭. અપીલકર્તા – રાજ્ય દ્વારા નામાંકિત લવાદ સામે સામાવાળા નં. ૨ – આઈસીએ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ વાંધો એ હતો કે નામાંકિત લવાદ અપીલકર્તા – રાજ્યના નિવૃત્ત કર્મચારી હતા, અને તેથી લવાદ તરીકે કાર્ય કરવા

માટે તેમની સ્વતંત્રતા અને નિષ્પક્ષતા અંગે વાજબી શંકાઓ હોઈ શકે છે.

૩.૮. સદરહુ વાંધાનું અપીલકર્તા – રાજ્ય દ્વારા એવા આધારે ખંડન કરવામાં આવ્યું હતું કે નામાંકિત લવાદ એક ચીફ એન્જિનિયર હતા જેઓ રાજ્યની સેવામાંથી ૧૦ વર્ષ કરતાં વધુ સમય પહેલાં નિવૃત્ત થયા હતા. તેથી સામાવાળાઓની આશંકા અયોગ્ય હતી કારણ કે પૂર્વગ્રહ માટે લાગુ કરવાની કસોટી એ છે કે શું સંજોગો એવા છે કે જે નિષ્પક્ષ અને માહિતગાર વ્યક્તિને એવા નિષ્કર્ષ પર દોરી જાય કે લવાદ વાસ્તવમાં પક્ષપાતી હતા.

લોકાબેલ લિ. વિરુદ્ધ બેફિલ્ડ પ્રોપર્ટીઝ ૨ માં, હાઉસ ઓફ લોર્સે ઠેરવ્યું કે:

"પૂર્વગ્રહનો ભય દર્શાવતી ઘટના અને જે કેસમાં વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો છે તેની વચ્ચે જેટલો સમય વધુ પસાર થયો હશે, તેટલો જ (અન્ય બાબતો સમાન હોવા છતાં) વાંધો નબળો પડશે."

રી મેડિકામેન્ટ્સ એન્ડ રિલેટેડ ક્લાસીસ ઓફ ગુડ્સ (નં. ૨) ૩ માં કોર્ટ ઓફ અપીલે પૂર્વગ્રહ માટે 'વાસ્તવિક ભય' કસોટી રજૂ કરતી વખતે ઠેરવ્યું હતું કે:

"પ્રશ્ન એ છે કે શું હકીકતો ધ્યાનમાં લીધા પછી નિષ્પક્ષ અને માહિતગાર નિરીક્ષક એવા નિષ્કર્ષ પર આવશે કે ટ્રિબ્યુનલ પક્ષપાતી હોવાની વાસ્તવિક શક્યતા હતી."

૩.૯. ૧૯૯૬ નો કાયદો ભૂતપૂર્વ કર્મચારીને લવાદ તરીકે કામ કરવા માટે અયોગ્ય ઠેરવતો નથી, શરતે કે તેમની સ્વતંત્રતા અને નિષ્પક્ષતા અંગે કોઈ વાજબી શંકા ન હોય.

લવાદ ૧૦ વર્ષ કરતાં વધુ સમય પહેલાં હરિયાણા રાજ્યની સેવામાં હતા તે હકીકત, પૂર્વગ્રહના આક્ષેપને સ્પષ્ટપણે અસમર્થનીય બનાવે છે.

૩.૧૦. પ્રસ્તુત કેસ સુધારા પહેલાંના ૧૯૯૬ ના કાયદા દ્વારા સંચાલિત છે. ૨૦૧૫ ના સુધારા કાયદા મુજબ પણ જેણે ૧૯૯૬ ના કાયદામાં પાંચમી અનુસૂચિ દાખલ કરી છે જેમાં એવા સંજોગો અસ્તિત્વમાં છે કે કેમ જે લવાદની સ્વતંત્રતા અથવા નિષ્પક્ષતા અંગે વાજબી શંકાઓ પેદા કરે છે તે નક્કી કરવા માટેના આધારો સમાવિષ્ટ છે. પાંચમી અનુસૂચિની પ્રથમ એન્ટ્રી નીચે મુજબ વંચાય છે:

"પક્ષકારો અથવા વકીલ સાથે લવાદનો સંબંધ
૧. લવાદ એક કર્મચારી, સલાહકાર, એડવાઈઝર છે અથવા પક્ષકાર સાથે અન્ય કોઈપણ ભૂતકાળનો કે વર્તમાન વ્યાપારી સંબંધ ધરાવે છે."
(ભારપૂર્વક ઉમેરેલ)

પાંચમી અનુસૂચિની એન્ટ્રી ૧ અને સાતમી અનુસૂચિ એકસમાન છે. આ એન્ટ્રી દર્શાવે છે કે જે વ્યક્તિ પક્ષકાર સાથે કર્મચારી, કન્સલ્ટન્ટ અથવા એડવાઈઝર તરીકે સંબંધિત હોય, તે લવાદ તરીકે કામ કરવા માટે અયોગ્ય છે. "છે" શબ્દ દર્શાવે છે કે આ રીતે નામાંકિત વ્યક્તિ ત્યારે જ અયોગ્ય ઠેરવે છે જો તે

પક્ષકારોમાંથી કોઈ એકના વર્તમાન/ચાલુ કર્મચારી, સલાહકાર અથવા એડવાઈઝર હોય.

જે લવાદ પક્ષકાર સાથે "અન્ય કોઈપણ" ભૂતકાળના અથવા વર્તમાન "વ્યવસાયિક સંબંધ" ધરાવતા હોય તેઓ પણ અયોગ્ય છે. એન્ટ્રી ૧ માં વપરાયેલ શબ્દ "અન્ય", કર્મચારી, સલાહકાર અથવા એડવાઈઝર સિવાયના સંબંધને સૂચવે છે. "અન્ય" શબ્દનો ઉપયોગ ભૂતપૂર્વ કર્મચારીઓનો સમાવેશ કરવા માટે એન્ટ્રીનો દાયરો વિસ્તૃત કરવા માટે થઈ શકતો નથી.

૩.૧૧. આઈસીએ એ માત્ર એક આક્ષેપ કર્યો હતો કે નામાંકિત લવાદ – શ્રી એમ. કે. અગ્રવાલ સ્વતંત્ર અને નિષ્પક્ષ રહેશે નહીં. ઉઠાવવામાં આવેલ પૂર્વગ્રહની વાજબી આશંકાનો વાંધો સંપૂર્ણપણે અયોગ્ય અને અપ્રમાણિત હતો, ખાસ કરીને જ્યારે નામાંકિત લવાદ ૧૦ વર્ષ કરતાં વધુ સમય પહેલાં રાજ્યના ભૂતપૂર્વ કર્મચારી હતા. આ બાબત તેમને લવાદ તરીકે કામ કરવા માટે અયોગ્ય ઠેરવતી નથી. પૂર્વગ્રહના માત્ર આક્ષેપો એ લવાદને હટાવવા માટેનું કારણ નથી.

એ જણાવવું પણ સુસંગત છે કે ૨૦૧૫ ના સુધારા કાયદા પહેલાં નિમણૂક કરવામાં આવી હતી જ્યારે પાંચમી અનુસૂચિ દાખલ કરવામાં આવી નહોતી. તેથી, આઈસીએ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ વાંધો તે આધારે પણ અસમર્થનીય હતો.

૩.૧૨. બાબતના આ પરિપ્રેક્ષ્યમાં, સી.આર. નં. ૩૨૭૯/૨૦૧૭ માં

પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તા. ૦૧.૦૩.૨૦૧૮ નો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો રદ કરવામાં આવે છે.

જ. દલીલોના સમાપન દરમિયાન, બંને પક્ષકારોના વકીલો ત્રણ સભ્યોની લવાઈ પેનલની જોગવાઈ કરતી કરારની મધ્યસ્થતા કલમનું અતિક્રમણ કરીને એકમાત્ર લવાઈ દ્વારા મધ્યસ્થતા હાથ ધરવા પરસ્પર સંમત થયા હતા.

બંને પક્ષકારોના વકીલો તા. ૩૧.૦૧.૨૦૦૯ ના કન્સેશન કરારમાંથી ઉદ્ભવતા વિવાદોના નિર્ણય માટે જસ્ટિસ એસ.એસ. નિજ્જર (નિવૃત્ત) ની એકમાત્ર લવાઈ તરીકે નિમણૂક કરવા પરસ્પર સંમત થયા હતા.

તદનુસાર, તા. ૦૫.૧૨.૨૦૧૫ ના રોજ આઈસીએ નિયમો હેઠળ રચાયેલ ત્રણ સભ્યોની લવાઈ ટ્રિબ્યુનલનો આદેશ/મેન્ડેટ સમાપ્ત થાય છે. એકમાત્ર લવાઈ અગાઉ રચાયેલી લવાઈ ટ્રિબ્યુનલના અનુસંધાનમાં આગળ વધશે. રેકૉર્ડ પર પહેલેથી જ રહેલી સામગ્રી એકમાત્ર લવાઈ દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલી ગણવામાં આવશે.

અપીલનો તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૧ (૨૦૧૨) ૭ એસસીસી ૭૧

૨ ૨૦૦૦ (૧) ઓલ ઈઆર ૬૫

૩ ૨૦૦૨ (૧) ઓલ ઈઆર ૪૬૫

અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====